

PROF. MUDr. VLADIMÍR NOVÁK, DrSc., BUDOVATEL MODERNÍ ČS. TRAUMATOLOGIE

(17. 10. 1891 - 8. 6. 1965)

Uplynulo 100 let od narození prof. Nováka, prvního z přímých žáků prof. Petřivalského na chirurgické klinice Masarykovy univerzity v Brně (1921 - 1932), primáře Úrazové nemocnice (1932 - 1953) a ředitele VÚT (1954 - 1965).

Ihned po promoci na lékařské fakultě UK v Praze (10. září 1914) až do konce I. světové války pracoval jako lékař v polních nemocnicích, naposled v posádkové nemocnici v Praze. Službu v čs. armádě nastoupil při mobilizacích v letech 1921 a 1938. Na chirurgickou dráhu vstoupil na I. chirurgické klinice UK v Praze a od konce roku 1921 do roku 1932 pevně zakotvil na chirurgické klinice Masarykovy univerzity v Brně. Tam se pod vedením prof. J. Petřivalského (zakladatele moravské chirurgické školy) v roce 1926 habilitoval prací "Pokusné studie o prudké nekrose pankreatu", tam byl jmenován mimořádným prof. chirurgie (1930) a v roce 1938 řádným profesorem úrazové chirurgie. Studijní cesty do USA a do Švédska (1928) mu pomohly rozpracovat základní otázky diagnostiky a léčby mozkových nádorů. Jako první v ČSR vybudoval při brněnské chirurgické klinice první neurochirurgické pracoviště. Současně se zaměřil na studium problematiky úrazové chirurgie. V této oblasti hledal poznání na předních pracovištích ve Francii, Německu, Itálii a Rakousku (zde zvláště v Úrazové nemocnici ve Vídni).

V roce 1932 byl jmenován primářem dostavované Jubilejní nemocnice v Brně (otevřena 3. 5. 1933). V úrazové nemocnici v Brně staví nejdříve péči o poraněné z velké části na praxi začátků Böhlerovy školy (prof. Lorenz Böhler (1885 - 1973) zakladatel moderní traumatologie ve světovém měřítku). Během dalších let však jde vlastní cestou, kterou opírá zvláště také o pařížskou chirurgickou školu a o praxi I. chirurgické kliniky KU v Praze. Cílem Novákovy praktické činnosti bylo poskytovat poraněným moderní nestandardní léčbu a navracet je zpět do života a do pracovního procesu s minimálními funkčními následky. Jeho heslem bylo: "Lepší je nepřitelem dobrého". Rozuměl dobře myšlenkovým pochodům a sociálním potřebám nemocných, kteří mu odpálčili svou důvěrou. V praxi uplatňoval s úspěchem Böhlerův "facialin".

V letech 1947 - 1950 se aktivně zúčastnil plánování a výstavby rehabilitačního oddělení (Ponávka 4), které se brzy stalo vynikající léčebnou jednotkou a současně také přitažlivým vynikajícím pracovištěm pro domácí i pro zahraniční odborníky. Prof. Novák pochopil význam rehabilitační péče ("návrtná poúrazová péče"), pomáhal ji postavit na vědecký základ a usilovně se zasazoval, aby se stala neoddelitelnou součástí péče o poraněné v celé

naší zemi. Plně přitom využil poznatků ze své druhé cesty do USA, kde studoval pokroky a organizaci rehabilitační péče.

Ve sboru hlavního chirurga MZd se významně podílel na zpracování podkladů i formulací pro "Traumatologický oběžník", který stanovil známé směrnice traumatologických služeb pro organizaci péče o zraněné ("Směrnice MZd č. 297, 1953, Sběrka oběžníků MZd"). V této souvislosti vytvořil podklady pro klasifikaci úrazů podle druhů a příčin, která v podobě nepovinného hlášení pomohla rozšířit zájem o otázky úrazovosti a o možnosti jejich prevence.

MZd zřídilo k 1. 1. 1954 na bázi Úrazové nemocnice a rehabilitačního oddělení Výzkumný ústav traumatologický, který prof. Novák vedl až do své smrti. Usilovně hledal nové cesty ve výzkumu v oblasti prevence úrazů. V dalších letech organizoval týmovou práci moderních metod klinické, experimentální a laboratorní práce, které aplikoval na řešení otevřených otázek v oblasti hojení ran (ve spolupráci s teoretickými ústavy lékařské fakulty), v oblasti poúrazových odezví (šok, tuková embolie, crush syndrom, blast syndrom), zčásti ve spolupráci s Vojenskou lékařskou akademií v Hradci Králové a v oblasti poúrazových komplikací se zvláštním zřetelem k účinné profylaxi.

V období 1933 - 1965 (v Úrazové nemocnici a ve VÚT) bylo hospitalizováno na 150 lůžkách 133 490 nemocných (z toho více než 80 000 poraněných). Z VÚT vyšlo 402 vědeckých prací tiskem a bylo předneseno 512 odborných přednášek ze všech úseků úrazové chirurgie. 12 z jeho lékařů se kvalifikovalo jako vědečtí pracovníci a 2 se habilitovali jako docenti chirurgie. Kolektiv vedený prof. Novákem metodicky ovlivňoval čs. úrazovou chirurgii výročními vědeckými konferencemi (od r. 1957), čtvrtletními výzkumnými semináři (od r. 1955) a postgraduálním školením v úrazové chirurgii. Výroční konference VÚT byly mezi chirurgii oblíbeny. Zajišťovaly rychlý přenos informací a nových poznatků z traumatologie do praxe. Prof. Novák byl oblíbeným učitelem na lékařské fakultě a později také v Institutu pro doškolování lékařů a farmaceutů, kde neúnavně předával své ucelené, prakticky zaměřené zkušenosti z celé oblasti léčení a doléčování poraněných. Sám napsal více než 90 vědeckých prací, které vyšly v odborném písemnictví doma i za hranicemi. Svou učebnicí "Rehabilitace po úrazech" vyplnil mezeru v čs. písemnictví (1953). Napsal "Chirurgii končetin" pro "Učebnici speciální chirurgie" (1965). Ve svých pracech se opakovaně vracel k poranění CNS, navazuje tak na svou zálibu pro neurochirurgii. Prof.

Novák vždy rád a nadšeně převáděl do praxe výsledky vlastní práce i výzkumy svých spolupracovníků (úrazová prevence, rehabilitace, spojení aktivní a pasivní profylaxe tetanu, poúrazové odezvy, komplikace hojení ran atd.). V posledních letech své činnosti byl často zván a také delegován na mezinárodní sjezdy do zahraničí jako uznávaný odborník v oblasti léčení zlomenin, rehabilitace a v oblasti poranění CNS. Prosazoval traumatologii jako podmíněně samostatný obor úzce spojený se všeobecnou chirurgií a s jejími nástavbami. Současně usiloval o zařazení traumatologie na čestné místo mezi ostatní vědní disciplíny.

Řadu let pracoval ve výboru Čs. chirurgické společnosti, v jednom funkčním období jako předseda. Byl předsedou traumatologické komise, kterou sám zorganizoval. Svůj aktivní zájem o tělovýchovu projevoval svou prací v brněnské skupině Čs. společnosti tělovýchovného lékařství. Čs. lékařská společnost J. E. Purkyně jmenovala prof. Nováka v roce 1961 svým čestným členem. V letech 1951 - 1958 byl krajským chirurgem. Vědecké zásluhy prof. Nováka ocenila roku 1956 Státní komise pro udělování vědeckých hodností tím, že jmenovala profesora

Nováka doktorem lékařských věd. Za celoživotní úspěšnou práci v úrazové chirurgii, za svou aktivitu ve Vědecké radě MZd, za úspěchy v předcházení a léčení následků úrazů a za snahy o časné znovuzacheňování poraněných do práce byl vyznamenán Medailí J. E. Purkyně a Řádem práce. Je právem považován za zakladatele a budovatele moderní čs. traumatologie. Měl rád vážnou hudbu a divadlo. Brno se mu stalo domovem a on sám se stal významnou osobností kulturního života tohoto města. Zůstával přitom skromným člověkem. Vyzařoval optimismem a elánem, jimiž motivoval odbornou i vědeckou činnost svých spolupracovníků.

Naposled vystoupil před našimi i zahraničními odborníky v červnu 1964 jako předseda čs. - bulharského sympózia "de vulneribus". Dne 24. 11. 1964 přednesl na zasedání vědecké rady MZ ČSR dobře dokumentovanou zprávu "Aktuální směry v úrazové chirurgii", do níž vložil závěry oponovaných výzkumných zpráv VÚT (1954 - 1964).

Profesor Novák po těžkém již třetím srdečním infarktu opustil náhle tento svět 8. 6. 1965.

Doc. MUDr. Josef Kroupa, DrSc.